

Ministerstvo životného prostredia SR
Odbor environmentálnych rizík a biologickej bezpečnosti

Súhrnná správa o závažných priemyselných haváriách v Slovenskej republike za rok 2011

Apríl 2012

ÚVOD

„Závažnou priemyselnou haváriou je udalosť, ako je najmä nadmerná emisia, požiar alebo výbuch s prítomnosťou jednej alebo viacerých vybraných nebezpečných látok, vyplývajúca z nekontrolovateľného vývoja v prevádzke, ktoréhokoľvek z podnikov, na ktoré sa vzťahuje tento zákon a ktorá vedie bezprostredne alebo následne k vážnemu poškodeniu alebo ohrozeniu života alebo zdravia ľudí, životného prostredia alebo majetku v rámci podniku alebo mimo neho.“

„§ 2 písm. h) zákon č. 261/2002 Z. z. „

Chemický priemysel a priemysel, pri ktorom sa využívajú chemické látky, so sebou neprinášajú len užitočné produkty, bez ktorých by súčasná moderná spoločnosť nemohla fungovať, ale prinášajú aj mnohé riziká, ktoré si bežný spotrebiteľ často krát neuvedomuje. Výroba, spracúvanie, používanie, skladovanie a prepravovanie chemických látok v sebe ukrývajú riziká, ktoré môžu v konečnom dôsledku viesť až k závažnej priemyselnej havárii s vážnymi následkami na život a zdravie ľudí, životné prostredie a majetok. Neočakávané, náhle mimoriadne udalosti, najmä veľké úniky nebezpečných látok, požiare a výbuchy, ktoré môžu byť najmä v chemickom priemysle výsledkom mimoriadnych príčin alebo nezvládnutých výrobných postupov, predstavujú vážne ohrozenie nielen pracovníkov vlastného prevádzkového zariadenia, ale aj verejnosti a životného prostredia.

Ide o problematiku, ktorá sa musí riešiť nielen na úrovni samotných podnikov, ale na úrovni celej spoločnosti a v medzinárodnom meradle. Prevenciu priemyselných havárií upravujú príslušné právne normy Európskej únie a Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD), ako aj príslušné dohovory Európskej hospodárskej komisie Organizácie spojených národov (ďalej len „EHK OSN“) a Medzinárodnej organizácie práce. Cieľom v súčasnosti platnej smernice 96/82/ES o kontrole nebezpečenstiev veľkých havárií s prítomnosťou nebezpečných látok (ďalej len „smernica SEVESO II“), je predchádzať vzniku závažných priemyselných havárií s prítomnosťou nebezpečných látok a obmedziť následky takýchto havárií na ľudí a životné prostredie. Smernica SEVESO II, ktorá sa vzťahuje na cca 10 tisíc podnikov v EÚ, pomohla znížiť pravdepodobnosť vzniku priemyselných havárií a znižovať ich následky.

Základnú a nenahraditeľnú úlohu v boji proti výskytu takýchto udalostí má predovšetkým kvalifikovaná prevencia.

Neustály rozvoj priemyselnej výroby, zavádzanie nových technológií, používanie stále väčšieho množstva a nových druhov nebezpečných látok prináša so sebou značné riziká. Priemyselné havárie s prítomnosťou nebezpečných látok majú často veľmi vážne následky na zdraví ľudí a životnom prostredí. Niektoré známe veľké havárie ako Seveso, Bhopál, Enschede, Toulouse a Buncefield si vyžiadali mnoho životov a spôsobili škody na životnom prostredí až do výšky niekoľkých miliárd eur. Bezprostredne po týchto haváriách sa pozornosť na politickej úrovni zamerala na uznanie ich rizík a prijali sa primerané preventívne opatrenia na ochranu občanov a spoločnosti.

Cieľom v súčasnosti platnej smernice 96/82/ES o kontrole nebezpečenstiev veľkých havárií s prítomnosťou nebezpečných látok (ďalej len „smernica SEVESO II“) je predchádzať vzniku závažných priemyselných havárií s prítomnosťou veľkých množstiev nebezpečných látok a obmedziť následky takýchto havárií na ľudí a životné prostredie. Frekvencia veľkých havárií sa v období rokov 2000 až 2010 znížila asi o 20 %. Tento fakt naznačuje, že smernica plní svoje ciele. Navyše skutočnosť, že prístup SEVESO II sa napodobňuje na celom svete, potvrdzuje jej úspešnosť.

V Slovenskej republike sa smernica SEVESO II vykonáva hlavne prostredníctvom zákona č. 261/2002 Z. z. o prevencii závažných priemyselných havárií a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o haváriách“).

1. Legislatívny rámec

Predmetom právnej úpravy podľa zákona o haváriách je ustanovenie podmienok a postupov pri prevencii závažných priemyselných havárií v podnikoch s prítomnosťou vybraných nebezpečných látok a na pripravenosť na ich zdoľávanie a na obmedzovanie ich následkov na život a zdravie ľudí, životné prostredie a majetok.

Zákon o haváriách upravuje kategorizáciu podnikov, prevenciu závažných priemyselných havárií, pripravenosť na zdoľávanie závažných priemyselných havárií, informovanie a účasť verejnosti, zhromažďovanie údajov o závažných priemyselných haváriách, orgány štátnej správy a ich pôsobnosť a zodpovednosť za porušenie povinností.

Zákon o haváriách rozdeľuje podniky podľa celkového množstva vybraných nebezpečných látok prítomných v podniku na kategóriu A a kategóriu B. Medzi základné povinnosti prevádzkovateľov podnikov, v ktorých sa nachádzajú vybrané nebezpečné látky patrí:

- preveriť celkové množstvo vybraných nebezpečných látok v podniku a následne zaradiť podnik do príslušnej kategórie,
- podať oznámenie o zaradení podniku na príslušný obvodný úrad životného prostredia (ďalej len „obvodný úrad“).

Podniky zaradené do príslušnej kategórie musia:

- ustanoviť odborne spôsobilú osobu,
- vypracovať program prevencie závažných priemyselných havárií a zaviesť bezpečnostný riadiaci systém,
- vypracovať hodnotenie rizika a bezpečnostnú správu,
- vypracovať havarijný plán,
- mať alebo zabezpečiť prostriedky na zdoľávanie závažných priemyselných havárií a obmedzenie ich následkov
- informovať verejnosť,
- zabezpečiť záchrannú službu,
- uzatvoriť zmluvu o poistení zodpovednosti za škodu,
- predložiť podklady na vypracovanie plánu ochrany obyvateľstva.
- vypracovať oznámenie a správu v prípade vzniku závažnej priemyselnej havárie.

Ústredným orgánom štátnej správy pre prevenciu závažných priemyselných havárií je Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo“), ktoré okrem iného eviduje a vyhodnocuje komplexné správy o závažných priemyselných haváriách, vedie ich register a spracúva ročnú súhrnnú správu o závažných priemyselných haváriách.

Oznamovaciu povinnosť prevádzkovateľa a súčinnosť orgánov štátnej správy ustanovuje § 24 zákona o haváriách. Prevádzkovateľ je povinný bez zbytočného odkladu, najneskôr však do 24 hodín, oznámiť závažnú priemyselnú haváriu obvodnému úradu, ministerstvu a Ministerstvu vnútra Slovenskej republiky. Obsah takéhoto oznámenia upravuje § 22 vyhlášky Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 489/2002 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o prevencii závažných priemyselných haváriách a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Do dvoch mesiacov od vzniku závažnej priemyselnej havárie je prevádzkovateľ povinný doručiť obvodnému úradu a orgánu štátnej správy na úseku ochrany pred požiarmi písomnú správu o príčinách a následkoch závažnej priemyselnej havárie, o vybraných nebezpečných látkach, ktoré sa pri nej vyskytli a o opatreniach prijatých na obmedzenie jej následkov a na zamedzenie opakovania sa podobnej havárie. Obsah takejto písomnej správy upravuje § 23 vyhlášky Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 489/2002 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o prevencii závažných priemyselných haváriách a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Orgán štátnej správy, ktorý vyšetroval závažnú priemyselnú haváriu alebo na jej základe nariadil príslušné opatrenia, doručí obvodnému úradu do dvoch mesiacov od jej vzniku informáciu o ním zistených príčinách a následkoch závažnej priemyselnej havárie a o nariadených opatreniach. Obvodný úrad po doručení písomnej správy a informácie doručí ministerstvu a Ministerstvu vnútra Slovenskej republiky komplexnú správu o analýze príčin a následkov závažnej priemyselnej havárie a o prijatých opatreniach.

Takýto postup – od oznámenia až po komplexnú správu sa primerane vzťahuje aj na bezprostrednú hrozbu závažnej priemyselnej havárie, ktorú sa podarilo zdolať postupom podľa havarijného plánu.

2. Závažné priemyselné havárie v EÚ - Európska databáza MARS

Ak následky závažnej priemyselnej havárie spĺňajú kritériá uvedené v prílohe č. 2 k zákonu o haváriách (napr. požiar, výbuch alebo havarijný únik vybranej nebezpečnej látky

v množstve najmenej 5 % z prahovej hodnoty, smrť osoby, zranenie aspoň jednej osoby mimo územia podniku a jej hospitalizáciu najmenej 24 hodín, atď.) prevádzkovateľ a orgán vyšetrujúcej štátnej správy zašlú písomnú správu a informáciu aj ministerstvu. Informácie o takýchto haváriách je ministerstvo povinné poskytovať Spoločnému výskumnému centru Európskej komisie (JRC EC) v Ispre prostredníctvom databázy MARS („Major Accident Reporting System“). V tejto databáze sú zhromaždené informácie o závažných priemyselných haváriách v EÚ. Účelom databázy je poskytovanie informácií pre štatistické vyhodnocovanie a tiež poskytovanie poučení z havárií. V súčasnosti je k dispozícii 756 popisov závažných priemyselných havárií. Databáza je prístupná orgánom štátnej správy členských štátov, priemyselným a obchodným združeniam, odborovým organizáciám atď.

K dispozícii je interaktívna verzia tzv. eMARS, dostupná na internetovej adrese <https://emars.jrc.ec.europa.eu>

3. Závažné priemyselné havárie v SR za rok 2011

V Slovenskej republike sa v porovnaní s inými krajinami EÚ nenachádza veľký počet podnikov, ktoré spadajú pod zákon o haváriách – tzv. „SEVESO podniky“. K 31. januáru 2012 pod zákon o haváriách spadalo 40 podnikov kategórie A a 41 podnikov kategórie B.

Počet SEVESO podnikov sa od roku 2002, kedy vstúpil do platnosti zákon o haváriách, v Slovenskej republike výrazne nemení. Situácia sa nezmenila ani po novelizácii zákona v roku 2005, aj napriek tomu, že sa znížili prahové hodnoty pre niektoré vybrané nebezpečné látky. Aj vzhľadom na tento počet podnikov je výskyt závažných priemyselných havárií v Slovenskej republike zriedkavý. Štátna správa sa nestretla s úmyselným zatajovaním informácií o bezprostredných hrozbách alebo o závažných priemyselných haváriách zo strany prevádzkovateľov.

V roku 2011 na ministerstvo nebola hlásená žiadna závažná priemyselná havária v zmysle zákona o haváriách. Medializované udalosti, ako napr. požiare, alebo úniky chemických látok do životného prostredia sa neudiali v podnikoch spadajúcich pod režim zákona o haváriách. Z tohto dôvodu ich nemôžeme klasifikovať ako závažné priemyselné havárie.

V roku 2011 bola na ministerstvo hlásená jedna udalosť, klasifikovaná ako bezprostredná hrozba závažnej priemyselnej havárie.

3. 1 Bezprostredná hrozba závažnej priemyselnej havárie v spoločnosti Novácke chemické závody, a.s., v konkurze

K bezprostrednej hrozbe závažnej priemyselnej havárie došlo 22. augusta 2011. Príčinou udalosti bolo presakovanie kvapalného chlóru z odlučovacej nádoby odplynového systému do vnútorného priestoru prevádzky (ničiaci stanica chlóru) cez netesnosti na odkaľovacej armatúre. Prienik kvapalného chlóru do odplynového systému ničiacej stanice bol identifikovaný cez odplynové potrubie z plnenia železničných cisterien kvapalného chlóru.

Následky udalosti:

mŕtvi	0
zranení	0
škody na životnom prostredí	žiadne
škody na majetku	2 041,- €

Komplexná správa o bezprostrednej hrozbe závažnej priemyselnej havárie bola doručená na Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky 14. novembra 2011.

Na webovej stránke <http://enviroportal.sk/seveso/informacny-system.php> sú dostupné základné informácie o prevádzkovateľoch, o vybraných nebezpečných látkach, ako aj o vzniknutých haváriách.

4. Dohovor o cezhraničných účinkoch priemyselných havárií

Vláda Slovenskej republiky uznesením č. 263 z 10. apríla 2003 a následne aj Národná rada Slovenskej republiky uznesením č. 329 z 19. júna 2003 vyslovili súhlas s prístupom Slovenskej republiky k Dohovoru EHK OSN o cezhraničných účinkoch priemyselných havárií (ďalej len „dohovor“). Vláda Slovenskej republiky určila ministerstvo ako príslušný ústredný orgán pre účely dohovoru. Dohovor nadobudol pre Slovenskú republiku platnosť dňa 8. decembra 2003. Ku dnešnému dňu patrí medzi zmluvné strany 40 členských krajín EHK OSN a Európska únia.

Cieľom dohovoru je v záujme trvalo udržateľného rozvoja na základe princípov medzinárodného práva a zvyklostí, najmä s prihliadnutím na zásady priateľských susedských

vzťahov, reciprocity, nediskriminácie a dobrej vôle napomáhať aktívnej spolupráci medzi štátmi pri prevencii priemyselných havárií, pripravenosti na ne, pri ich efektívnom zdolávaní a obmedzovaní ich nepriaznivých účinkov, a to predovšetkým takých, ktoré môžu presiahnuť hranice štátov.

Koordinačným orgánom dohovoru je Konferencia zmluvných strán, ktorej zasadnutie sa koná najmenej raz za 2 roky. Posledná konferencia, ktorá bola šiestou v poradí, sa konala 8. - 10. novembra 2010 v Haagu za účasti slovenskej delegácie. Zástupca ministerstva bol opätovne zvolený do pracovnej skupiny pre implementáciu dohovoru, ktorej cieľom je rozširovanie počtu zmluvných strán dohovoru a skvalitňovanie výkonu dohovoru. Siedma Konferencia zmluvných strán sa uskutoční 14. – 16. novembra 2012.

V roku 2011 nebola Slovenskej republike oznámená žiadna havária v zmysle kritérií dohovoru.

5. Záver

Plnenie požiadaviek vyplývajúcich zo zákona o haváriách prispieva k zvýšeniu priemyselnej bezpečnosti, k ekologizácii priemyselnej sféry a k zlepšeniu medzinárodnej spolupráce v tejto oblasti. Prevádzkovatelia si uvedomujú dôležitosť hlavne prevencie a pripravenosti na závažné priemyselné havárie, znižujú množstvá nebezpečných látok prítomných v podniku, zavádzajú nové technológie, poskytujú verejnosti informácie. Celý tento vzájomný proces prispieva následne k redukcii závažných priemyselných havárií a ich následkov na život a zdravie ľudí, životné prostredie a majetok.